

VILNIAUS UNIVERSITETO DOKTORANTŪROS STUDIJŲ DALYKO SANDAS

Mokslų sritis/ys, kryptis/ys (kodai)	Medicinos ir sveikatos mokslai (M 000): Visuomenės sveikata (M 004)			
Fakultetas, Institutas, Katedra /Klinika	Medicinos fakultetas Sveikatos mokslų institutas Visuomenės sveikatos katedra			
Dalyko pavadinimas (ECTS kreditai, val.)	Profesinė sveikata 5 kreditai (150 val.)			
Dalyko studijų būdas	Paskaitos	Seminarai	Konsultacijos	Individualus darbas
ECTS kreditai	-	-	1	4
Dalyko vertinimo būdas (vertinama 10 balų sistemoje)	Egzaminas, vertinamas žodžiu, pateikiami 3 klausimai iš dalyko tematikos.			
DALYKO KURSO TIKSLAS				
Įgyti žinias, susijusias su profesinės sveikatos problemomis, darbuotojų sveikatos gerinimu ir stiprinimu.				
PAGRINDINĖS DALYKO TEMOS				
<p>Dirbančiųjų sveikatos samprata, dirbančiųjų sveikatos tyrimų istorinė raida. Globalinė ir nacionalinė sveikatos strategijos. PSO sveikatos politikos rekomendacijos. Pagrindiniai sveikatos strategijos tikslai Lietuvoje. Sveikatos stiprinimo strategijos.</p> <p>Sveikatos informacija. Teisinė dirbančiųjų sveikatos apsauga, pagrindiniai dokumentai dirbančiųjų sveikatos ir darbo apsaugos klausimais.</p> <p>Darbo aplinka. Darbas. Darbų ir profesijų klasifikacija. Darbo vieta. Darbovietų įrengimo bendrieji nuostatai. Buities, sanitarinės ir higienos patalpos. Nuovargis. Darbingumo dinamika. Poilsis. Pertraukos dirbant. Sutrumpintas darbo laikas. Pamaininis darbas. Darbas ir mityba.</p> <p>Kenksmingi darbo aplinkos veiksniai. Fizikiniai veiksniai. Šiluminė aplinka, triukšmas, infragarsas, ultragarsas, vibracija (bendroji, per rankas perduodama), elektromagnetinės bangos nejonizuojančioji spinduliuotė (statinis elektrinis ir magnetinis laukai, žemo dažnio elektromagnetinė spinduliuotė, radijo dažnių ir mikrobangų elektromagnetinė spinduliuotė, infraraudonoji spinduliuotė, regimoji spinduliuotė, ultravioletinė spinduliuotė). Jonizuojančioji spinduliuotė.</p> <p>Cheminiai veiksniai (cheminės medžiagos, dulkės). Biologiniai veiksniai. Ergonominiai veiksniai. Psichosocialiniai veiksniai. Fiziniai veiksniai.</p> <p>Darbo vietos toksikologija. Toksikologinės informacijos šaltiniai. Toksikometrijos parametrai. Cheminių medžiagų toksiškumo tyrimai. Toksinių medžiagų metabolizmas organizme. Atskirų sistemų (kvėpavimo, nervų, širdies ir kraujagyslių, kraujo, šalinimo, imuninės), kepenų toksikologija. Medžiagos toksiškai veikiančios reprodukciją. Profesiniai kancerogenai. Profesiniai mutagenai. Profesiniai alergenai.</p> <p>Darbo vietos ergonomika. Ergonominio tyrimo metodologija. Darbo vietos pritaikymas pagal darbuotojo galimybes. Fizinis krūvis ir energijos sąnaudos. Fizinio darbo projektavimas. Krovinių tvarkymo rankomis rizikos prevencijos metodai. Profesinės ligos, jų paplitimas Europos Sąjungos šalyse ir Lietuvoje, dažniausi rizikos veiksniai. Su darbu susijusios ligos. Profesinių ligų nustatymas. Profesinių</p>				

ligų sąrašas. Cheminių veiksnių sukeltos profesinės ligos. Fizikinių veiksnių sukeltos profesinės ligos (kochlearinė neuropatija, vibracinė liga). Ergonominių veiksnių sukeltos profesinės ligos. Kumuliaciniai – trauminiai sindromai. Biologinių veiksnių sukeltos profesinės ligos (erkių sukeltos ligos, bruceliozė, tuberkuliozė, virusiniai hepatitai). Virusinių hepatitų kontrolės ir profilaktikos priemonės. Profesinės odos, alerginės ligos. Profesinės sveikatos priežiūra. Tarpsektorinio bendradarbiavimo svarba, sprendžiant profesinės sveikatos problemas. Išorinės ir vidinės profesinės sveikatos tarnybos. Profilaktiniai sveikatos tikrinimai. Projektų ekspertizė. Darbuotojų sveikatos stebėjimas. Priešlaikinis mirtingumas. Sveikatos draudimas. Nelaimingų atsitikimų ir ligų kaštai. Ekonominės analizės tipai. Bendri rizikos vertinimo principai. Rizikos įvertinimo etapai. Rizikos veiksnio identifikavimas: bandymai su gyvūnais, bandymai su audinių ir ląstelių kultūromis in vitro, epidemiologiniai tyrimai, cheminės struktūros – aktyvumo analizė. Ekspozicijos įvertinimas: analogijos metodas, monitoringas, ekspozicijos modeliavimas. Dozės – atsako įvertinimas. Rizikos nustatymas. Kokybinis, dalinai kiekybinis, kiekybinis metodai. Individo viso gyvenimo rizika, populiacijos (visuomenės) rizika, santykinė rizika, gyvenimo trukmės sutrumpėjimas. Rizikos valdymas. Informacijos apie riziką teikimas (komunikacija). Profesinės rizikos vertinimas ir prevencija. Vertinimo etapai. Cheminių veiksnių rizikos vertinimas. Pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų klasifikavimas ir ženklavimas. Saugos duomenų lapai, jų sudėtinės dalys. Fizikinių veiksnių rizikos vertinimas. Ergonominių veiksnių rizikos vertinimas. Krovinių kilnojimo ir nešiojimo normavimas, darbo pozos problema ir jos sprendimas. Psichosocialinių veiksnių rizikos vertinimas. Fizinių veiksnių rizikos vertinimas. Profesinė epidemiologija. Pagrindiniai epidemiologiniai rodikliai. Informacijos šaltiniai. Epidemiologiniai tyrimai ir jų pritaikymas profesinėje sveikatoje. Vidinis pagrįstumas, tikslumas ir generalizacija. Specifinės problemos, vykdomos su darbu susijusių ligų tyrimus. Darbo planavimas: darbo protokolas. Etiniai aspektai. Gairės vertinant epidemiologinius tyrimus. Dirbančiųjų laikinas nedarbingumas, sergamumas, traumatizmas, sąsajos su profesine rizika. Nedarbingumo kontrolė, nedarbingumo kontrolės politika. Sergamumo, laikinai netekus darbingumo, analizė: pagrindiniai statistiniai metodai, tiesioginis ir netiesioginis standartizavimas, galimi neteisingi vertinimai. Profesinė rehabilitacija. Tarptautinės Darbo Organizacijos 159 konvencija. Pagrindinės profesinės rehabilitacijos paslaugos. Valstybinės neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos vaidmuo profesinės rehabilitacijos procese. Medicininė rehabilitacija. Sveikatos stiprinimas darbe, sąvokos ir koncepcija, pagrindinės išskylančios problemos. Bendrieji dirbančiųjų sveikatos stiprinimo programų klausimai ir prielaidos. Išlaidų naudosis santykis dirbančiųjų sveikatos stiprinimo programose. Sėkmingos sveikatos stiprinimo programos. Programų sėkmės komponentai ir ateities perspektyvos. Vadovavimo ir kultūros reikšmė profesinėje sveikatoje. Vizija ir valdymo sugebėjimai. Galimi darbo proceso pakeitimai. Darbdavių skatinimas. Kultūros ugdymas. Darbuotojų galių didinimas. Bendradarbiavimo efektyvumo didinimas.

SVARBIAUSIA REKOMENDUOJAMA LITERATŪRA

1. Barry S. Levy, David H. Wegman at all. 2011, *Occupational and Environmental Health: Recognizing and Preventing Disease and Injury. 6th Edition*, [#](https://global.oup.com/academic/product/occupational-and-environmental-health-9780195397888?cc=lt&lang=en)
2. Kompiuterizuotos darbo vietos rizikos veiksnių identifikavimas. Metodinės

rekomendacijos. J. Tamašauskaitė, S. Vainauskas. Higienos institutas, Vilnius, 2019, 27 p.
https://www.hi.lt/uploads/pdf/leidiniai/Rekomendacijos/Kompiuterizuotos_darbo_vietos_rekomendacijos_.pdf

3. Dirbančių asmenų, kuriems prieinamos profesinės sveikatos priežiūros paslaugos, dalies (procentais) rodiklio apskaičiavimas. Metodinės rekomendacijos. L. Pilipavičienė, S. Vainauskas
Higienos institutas, Vilnius, 2019, 15 p.
https://www.hi.lt/uploads/pdf/leidiniai/Rekomendacijos/Dirbanciu_asmenu_rekomendacijos_.pdf
4. Mitybos ir fizinio aktyvumo žinių klausimyno taikymas siekiant darbe stiprinti sveikatą. Metodinės rekomendacijos. L. Pilipavičienė, S. Vainauskas. Higienos institutas, Vilnius, 2019, 15 p.
5. Darbuotojų antsvorį / nutukimą mažinančių individualaus konsultavimo intervencijų taikymas. Metodinės rekomendacijos. L. Pilipavičienė, S. Vainauskas. Higienos institutas, Vilnius, 2018, 19 p.
6. Saugos ir sveikatos kultūros gerinimas įmonėse. Metodinės rekomendacijos. L. Pilipavičienė, S. Vainauskas. Higienos institutas, Vilnius, 2017, 16 p.
7. Urbelis A. ir kt. Profesinė sveikata. Vadovėlis. Vilnius, UAB „Vaistų žinios“, 2008, 287 p.
8. Valstybinė darbo inspekcija. <http://www.vdi.lt>
9. Europos saugos ir sveikatos darbe agentūra. <http://osha.europa.eu>

KONSULTUOJANTYS DĖSTYTOJAI

1. Dalyką koordinuojantis dėstytojas: Saulius Vainauskas (asist. dr.).

2. Remigijus Jankauskas (asist. dr.).

3. Jelena Stanislavovienė (asist. dr.).

PATVIRTINTA:

Vilniaus universiteto Medicinos ir sveikatos mokslų Doktorantūros mokyklos Tarybos posėdyje: 2022 m. rugsėjo 29 d.

Tarybos pirmininkė: prof. Janina Tutkuvienė